

חינוך לקטנים וחיובי נשים בעניני פורים - שיעור 225

I. חינוך לקטנים במקרא מגילה

(א) עיין בקובץ מבקשי תורה (כרך שלישי תשנ"ה זף קל"ג) שכתב דבתוספות מגילה (י"ט). דענין חיוב הקטנים בזה הוא משום מצות חינוך ככל המצות וכתוספות (כ"ד) מבואר שחובת הקטנים במגילה היא מעיקר התקנה שאף הם היו באותו הנס ולא מדין חינוך ובראבי"ה (תקס"ט) כתב שאף קטנים שלא הגיעו לחינוך חייבים משום פרסום הנס ועיין במ"ב (תרפ"ט - סקט"ז) דהטעם הוא משום לחנכם במצות פרסומי ניסא אבל שלא יביאו קטנים ביותר

(ב) ויש לשאול על השו"ע שכתב דמחנכים את הקטנים לקרואתה (תרפ"ט - ה) אמנם עוד כתב שמנהג טוב להביא קטנים לשמוע מקרא מגילה (סעיף ו) ותירץ הבה"ל (ד"ה מנהג טוב) דבזה היה יוצא אם היה קורא לפנייהם בביתם אבל כדי לפרסם הנס ביותר מנהג להביאם לביהמ"ד שישמעו בציבור כדי לחנכם (ואולי כהראבי"ה) ולא יהיה כל ביאתם הוא רק להכות את המן ובה אין האב מקיים מצות חינוך כלל

II. חינוך לקטנים במשלוח מנות

(א) יש לחקור האם צריך האב להקנות לבניו המנות והמתנות כדי שיוכלו לקיים המצות דהרי הם סמוכים על שלחן אביהם ומה שקנו קנה אביהם ואולי שמנהג טוב שהאב יאמר לבנו ולבתו הסמוכים על שלחנו דניתן להם רשות לשלוח מנות אמנם הערוך השלחן (תרל"ד - ז) והפמ"ג (תרנ"ה זח"א - סקי"ד) לא כתב כן

(ב) איברא השו"ת קנין תורה (ה - קל"ז) כתב דקי"ל בחו"מ (סימן ע"ר - ז) דמציאת בנו וכתו הסמוכים על שלחנו אעפ"י שהם גדולים הרי אלו שלו ועוד החיוב על האב בלא"ה כבר פקע ומהיכי תיתי להטיל עליהם חיוב של משלוח מנות ממה שאינו שלו ובודאי שייך מש"כ המג"א דאביהם משלוח עבורם וכתוב בהמגילה משפחה ומשפחה ולכן הבנים לא נכנסו בגדר תקנת מרדכי ואסתר

III. חינוך לקטנים במתנות לאביונים

עיין באשל אברהם (צוטשטש תרנ"ה) דעפ"י רוב אין להם מעות שלהם כלל ולא שייך בזה חינוך וכמו כל בני עניים שפטורים מחינוך בזה דלא גריעי מעניים גדולים וצ"ל דסברתו דאנו מסתכלים על הקטן עכשיו כמו שהוא גדול והרי באופן זה בגדלותו הרי הוא פטור משום דאין לו ומ"מ צ"ע דמאי גרע משאר מצות חינוך וא"כ גם בזה יתן האב מעות לבנו לחנכו כ"כ הערוך השלחן (תרנ"ד - ז) דבנו וכתו הסמוכים על שלחנו חייבים ליתן בפני עצמם ולא חלק בין אם הבן גדול או קטן

IV. לחנך קטן בסעודת פורים ושתיית יין ובעד דלא ידע

עיין בהגר"א למגילת אסתר (פ"ט - פ' כ"ח) שכתב דקטנים אינם מחויבים במשתה ושמחה בפורים ותמוהין דמשהגיעו לחינוך חייבין בכל המצות ועיין במועדים וזמנים (ז - ק"ג) שמחלק בין מעשה המצוה כמו ק"ש תפילין ציצית שופר ומצה דמחויבים לחנך בנו לבין מצוה שיסודה מתקיים בלב והיינו בשמחת לבנו ע"י משתה דלא שייך חינוך כ"כ הר"ן פסחים (ק"ח) שלא שייך חינוך בד' כוסות דבעינן שמחה

V. למשלוח מנות ע"י קטנים

עיינן בקובץ מבקשי תורה הנ"ל (דף ק"ה) שהביא השו"ת דבר אברהם די"א שישלח מנות ע"י שליח דוקא כדכתיב ומשלוח מנות ובעצמו לא יצא ולכן דאין ראוי לשלוח ע"י קטנים וגם הגאון רעק"א נסתפק בזה והוא חלק על זה דבעינן שילוח והיינו שאינו יוצא כמה שמזמין את חבירו לסעודה לביתו אלא צריך שישלחו המנות לבית רעהו או משום רעות (כמנות לוי) או משום רווח לסעודת פורים (כתה"ד) וכ"כ החתם סופר (גיטין כ"ג: ד"ה והא לאו צני דעה) וכ"כ השו"ת המראי אסאד (ר"ז)

VI. חיוב נשים במשלוח מנות

הרמ"א (תל"ה - ד) כתב דחייבת במש"מ ומתנות לאביונים וכתב ע"ז הפר"ח דמנ"ל הא וגם המג"א כתב לא ראיתי נזהרין בזה ומ"מ יש להחמיר וי"א שמחויבין משום דאף הן היו באותו הנס (שע"ת בשם ההשכו"י) ועיינן בשו"ת בית שערים שהאשה שולחת לרעותה גם בגדים ותכשיטים ודומה ליום טוב דאנשים בראוי להם ביין ונשים בראויה להן בכגדים (פסחיס ק"ט.) ועיינן בספר נטעי גבריאל (דף ק"כ) דפורים אין שמחה מחמת עצמה כיו"ט אלא שמחה מחמת משתה שיש בו שמחה ולכן אינן יוצאין בכגדים

VII. לנשים ליכא מצוה לשתות יין בפורים

עיינן בפני יהושע (כתובות ס"ה: ד"ה צגמרא וחילו) שכתב דלכן לא רגילין נשים לקדש בשחרית בשבת על היין מפני שהיין מרגילה לתאוות תשמיש ועיינן בשער הציון (ק"ט - ל"ה ו) דלא חייבו נשים בזימון כי מצוה מן המוכתר לברך על הכוס ובאשה גנאי הדבר ועיינן בנטעי גבריאל (דף ק"ח)

VIII. הערות

(א) אם מותר לשלוח מנות למי שאינו מברך עיינן בקונטרס ימי הפורים (ע"ח) שכתב בשם החזו"א דמוטב להכשילו באיסור דרבנן דברכה משיכשל חבירו באיסור דאורייתא של לא תשנא את אחיך וגם יש אומרים דבאיסור דרבנן ליכא לפני עור (רמב"ן עבודה זרה כ"ג: וע"ע תוספות ד"ה תיפוק)

(ב) אם מותר לאכול ארוחת הבוקר קודם משלוח מנות ומתנות לאביונים עיינן במ"ב (תל"ה - סקט"ו) שכתב דסעודה שקורין סעודת פורים אין עיקר הסעודה דהרי עיקר החיוב כבר יצא בסעודה ראשונה

(ג) אשה שזמנה לילך למקוה בליל פורים יש לה לאכול בשר ביום (שערים מצויינים בהלכה בשם מור וקציעה) משום דיש חיוב בשר בפורים

(ד) הקורא לפני עשר נשים י"א שמותר לברך הרב את ריבנו דהרבה פוסקים סוברים דאפילו ביחיד יכול לאומרה (שו"ת יחזק דעת ח - פ"ח) דהוא ברכה על המגילה ולא על הנס וגם יש פרסומי ניסא לפני עשר נשים (נטעי גבריאל דף פ"ט) ועיינן בשו"ת יחזק דעת (הג"ל) בשם הרמב"ם בתשובה שכל העונה אמן אחר ברכה שמסופק חיובה עתיד ליתן את הדין ולכן המקדש בבית הכנסת בליל שבת או מברך על תפילין של ראש לא יענה אמן אמנם הבה"ל (ס"ס רט"ו) כתב שספק אמן להקל